

Körmendy, Adrienne

"Wirtschaft und Gesellschaft der Ungarn um die Jahrtausendwende", György Györffy, mit einem Anhang: "Gesetze und Synodalbeschlüsse Ungarns aus dem 11. Jahrhundert" nach der Textausgabe von Levente Závodszy, Wien [etc.] 1983 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/3, 609-610

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

sze artykuły dotyczą dziejów i kultury Słowiańszczyzny zachodniej. Janusz Piontek rozważając z punktu widzenia antropologa etnogenezę Słowian skupił uwagę na modelowej analizie związków wyposażenia kulturowego ze stanem biologicznym populacji ludzkich. Lech Leciejewicz przedstawił główne rysy dziejów Łużyc we wczesnym średniowieczu (pochodzenie ludności, zjawiska osadnicze, sprawy gospodarcze, procesy etniczne). Bogusław Gediga zaprezentował rozważania nad kulturą artystyczną wczesnopolskich miast na Śląsku na przykładzie materiałów wykopaliskowych z Wrocławia i Opola. Oba ośrodki mimo generalnych podobieństw reprezentowały odrębne nurty kultury: przeważnie tradycyjnej w bardziej peryferyjnym Opolu i nowej dworskiej i chrześcijańskiej we Wrocławiu. Zofia i Stanisław Kurnatowscy podjęli interesującą próbę wzbogacenia analizy kształtowania się wczesnomiejskich osiedli w Wielkopolsce i ich przekształceń funkcjonalnych przez adaptację osiągnięć geografii i socjologii miast, urbanistyki, planowania przestrzennego i niektórych kierunków ekonomii. Władysław Łosiński w oparciu o listę 1639 stanowisk archeologicznych prześledził kwantytatywnie dynamikę zasiedlania ziem pomorskich w VI-XI w. Tom zamknął Lech Leciejewicz, który analizując przemiany miast w księstwie zachodniopomorskim na przełomie XII i XIII w. wszechstronnie udokumentował (w polemice z tezami niektórych uczonych niemieckich) ciągłość ich funkcji ekonomicznych i polityczno-kulturowych oraz osadniczych w okresie poprzedzającym akcję lokacji na prawie niemieckim.

S. G.

György Györffy, *Wirtschaft und Gesellschaft der Ungarn um die Jahrtausendwende. Mit einem Anhang: Gesetze und Synodalbeschlüsse Ungarns aus dem 11. Jahrhundert nach der Textausgabe von Levente Závodszy, Hermann Böhlau Nachf., Wien—Köln—Graz 1983, s. 331.*

Autor książki jest najwybitniejszym specjalistą wczesnego okresu panowania na Węgrzech dynastii Arpadów. Niespełna dziesięć lat temu ukazała się w Budapeszcie jego główna praca z tego zakresu („István király és műve”, Budapeszt 1977). Jest ona imponującą syntezą ogromnej wiedzy na temat historii społeczno-gospodarczej, politycznej i kulturalnej, jaką zgromadził jej autor w toku długoletniej pracy badawczej. Książka „Król Stefan i jego dzieło” zarówno z powodu tematu jak i ogromnych walorów naukowych winna być udostępniona całemu środowisku mediewistów zainteresowanych dziejami Europy środkowo-wschodniej. Niestety trudną do przekroczenia barierą jest język. Węgierska Akademia Nauk oraz wydawnictwo Hermann Böhlau podjęły wspólny wysiłek, aby przynajmniej część dorobku Györffy’ego została udostępniona czytelnikom nie znającym języka węgierskiego. Efektem tej współpracy jest tłumaczenie niemieckie wydane w osobnej książce fragmentu pracy Györffy’ego o królu Stefanie. Dotyczy on dziejów społeczno-gospodarczych Węgier u schyłku pierwszego tysiąclecia. Wybór taki został zapewne podyktowany przekonaniem, że ta właśnie problematyka może najbardziej zainteresować czytelnika z innych krajów. I to z dwóch powodów: po pierwsze, znajomość wczesnofeudalnej organizacji gospodarczej i społecznej Węgier może dostarczyć cennych materiałów dla studiów porównawczych; po drugie, sam autor przy rozwiązywaniu licznych problemów sięgał często do komparatystyki i wykorzystywał ustalenia historiografii na temat wczesnego feudalizmu na zachodzie i wschodzie Europy, na temat rozwoju ludów koczowniczych itp. Takie postępowanie badawcze pozwoliło mu znaleźć odpowiedź na pytania od da-

wna intrygujące historyków: jakie było pochodzenie ludności służebnej i jak wyglądała instytucja ludności niewolniczej zorganizowanej w dziesiątki i setki.

Przedstawiając takie zagadnienia jak tryb życia ludów na etapie przejścia od nomadyzmu do życia osiadłego, wczesne rolnictwo i hodowlę, kategorie ludności służebnej, niewolnictwo, migracje zewnętrzne i wewnętrzne itp. Györfy szeroko korzystał z osiągnięć naukowych historiografii obcych (w tym także polskiej). W oparciu głównie o źródła węgierskie (przeprowadza ich szczegółową krytykę i analizę) i własne badania prezentuje obraz uwarstwienia społecznego na Węgrzech w XI wieku. Warto podkreślić, że owa krytyka źródeł ma dla historyków obcych szczególne znaczenie, bowiem źródła węgierskie są jeszcze słabo znane mediewistom europejskim.

Obraz społeczeństwa węgierskiego w okresie wczesnofeudalnym ukazuje różne warstwy i grupy społeczne, bogatych i tak zwanych *iobagiones*, kler i ludzi świeckich, wolnych i niewolnych, dysponujących ziemią i jej pozbawionych. Wiele uwagi poświęca Györfy kwestii wolności i niewoli we wczesnofeudalnym społeczeństwie węgierskim, interesują go zmiany w położeniu różnych warstw społecznych i ich przyczyny. Szeroko przedstawia zagadnienie organizacji posiadłości królewskich. Polskich badaczy (i nie tylko) zainteresują szczególnie jego poglądy na temat organizacji dworskiej i organizacji grodowej, które na Węgrzech funkcjonowały niezależnie od siebie.

Omawiając większość wskazanych tu zagadnień, autor nie tylko ukazuje jak wyglądały one u schyłku pierwszego tysiąclecia, ale też szuka powodów dla których ich rozwój przebiegał tak a nie inaczej. Podstawowy problem jaki nurtuje Györfy'ego to pytanie o wpływ idei z Europy Zachodniej oraz wpływy słowiańskie na kształtowanie się feudalnego społeczeństwa i feudalnej gospodarki na Węgrzech. Stara się także ustalić wkład własnych, węgierskich doświadczeń, także tych przyniesionych jeszcze ze wschodu, w procesy feudalizacyjne.

Pracę wydano niestety bez przypisów, ale do każdego rozdziału dodano obszerną bibliografię. Dołączono do niej krótki słownik wyjaśniający znaczenie podstawowych terminów używanych w mediewistyce (*feudum*, feudalizm, *regnum*, *res publica*, *ducatus*, *iobagio*).

Wydaje się, że prezentowana praca tym bardziej zainteresuje historyków, że w aneksie zawiera prawa i uchwały synodalne z XI wieku, które do tej pory były dostępne tylko w bardzo starym wydaniu z początków stulecia¹. Warto by chyba wymienić: „De institutione morum ad Emericum ducem”, „Sancti Stephani decretorum liber primus”, „Sancti Stephani decretorum liber secundus”, „Sancti Ladislai regis decretorum liber primus”, „Sancti Ladislai regis decretorum liber secundus”, „Sancti Ladislai decretorum liber tertius”, „Colomanni regis decretorum liber primus”, „Capitula Colomanni regis de iudeis”, „Synodus Strigoniensis prior”, „Synodus altera sub Colomanno rege celebrata”, „Fragmenta constitutionum synodaliūm”.

A. K.

O. Cecylian Niezgoda OFMConv., *Św. Antoni Padewski. Życie i nauczanie*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1984, s. 364.

Ta popularna książka powstała w związku z 750-leciem śmierci św. Antoniego (1195—1231). Składa się z dwóch podstawowych części: pierwsza odautorska (około 200 s. tekstu) dotyczy życia świętego, jego działalności i kultu, który przedstawiono

¹L. Závodszyky, *A Szent István, Szent László es Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai. Fuggelék: a törvények szövege*, Budapest 1904.